

Вејн Лундби

СЕДАМ СВЕДОЧАНСТАВА О СМЕХУ ИСУСА ХРИСТА

Током рада на бележењу старих записа и исповести из првих хришћанских цркви и манастира у северној Европи, младом данском историчару религије Аполону Кристенсену запао је веома стар спис на самому дну архива у Даблину. Лежао је иза сандука старијих богословских књига, и када га је Аполон Кристенсен изнео на видело, нашао се пред концизним записом од оне врсте која је била уобичајена у Европи у XIII и XIV веку. Из прве, мало запрљане стране, следило је да је рукопис однет из неког аугустинског манастира на полуострво Ивераг, које у југозападној Ирској продире дубоко у Атлантук. Име манастира било је Балинскелигс, а из рукописа је произлазило и то да су у тај манастир пребегли монаси из можда првог манастира у северној Европи, то јест Скелиг Микаела на острву Грејт Скелиг, када су га године 823. напреад заузели Викинзи.

Осим тога што је бележио важне догађаје у Балинскелигском манастиру, између осталих смртне случајеве и крштења, спис је помињао да је године 1298. у посету дошао монах из манастира Св. Тома са Ђетилсфјорда, са Гренланда.

Монахово име било је брат Сиаран, а из обавештења о њему следило је да је двадесет година раније живео у ирском манастиру, а да су га касније послали на Гренланд. Горе се, другим речима, скрасио у манастиру Св. Тома. Разлог што се вратио на полуострво Ивераг био је

тај што се током свог пређашњег боравка упознао са једним списом Аурелијуса Аугустина, који спис је тада намеравао да препише и донесе у Естербигден на Гренланду. Спис је према гренландској браћи био веома занимљив и повезан са мисионарском колонијом која је деловала међу урођеницима. Име списка било је *Седам сведочанстава о смеху нашег Господа Исуса Христа*.

Чим је брат Сиаран преписао Аугустинов спис, отпутовао је на траг на Гренланд, остављајући три китова зуба у знак захвалности на боравку и дозволи да препише седам сведочанстава.

Задужен је био наш млади историчар тим старим записом који је управо прочитао. Није било сумње да је стајао пред дотад непознатом потврдом да расправа Аурелијуса Аугустина постоји, иако су је столетњима сматрали митом међу филозофима и свештенством. Расправа о смеху Исуса била је иначе споменута у два старијим црквеним књигама, али после Сабора у Никеји 787. године, на којем је била осуђена, несумњиво је била спаљена или на неки други начин уништена, и то свугде. Објашњење је било да више нико не зна за та сведочанства.

Ни у Ирској нису знали за спис, па је Аполон Кристенсен са растућим чуђењем дошао до закључка да, ако спис још уопште постоји, онда мора да се налази на самом ободу Европе, на Гренланду.

Аполон Кристенсен бацао се у потрагу за Аугустиновим списом 1985. Мало по мало, како се удубљивао у писане изворе, који су извештавали о Естербигдену и Вестербигдену, које су подигли Викинзи нешто пре 1000. године, схватао је да је на вратима тако велике мистерије као што је запис о седам сведочанстава о Исусовом смеху. Постојале су тако рећи само неколике информације о два нордијска насеља, а ниједно није било настало на Гренланду. Тако, рецимо, уопште није било извора који би бацали светло на то када су та два насеља у средњем веку напуштена и зашто се то десило. Када се норвешки свештеник Ивар Бордсен, који је живео у Естербигдену од 1341. до 1368, вратио за Норвешку, написао је да је око 1350. једрио 600 километара на север до Вестербигдена, и нашао га пустог. Било је само неколико грла остављене стокe на напуштеним пашњацима, али никаквог другог знака живота. Житељи Естербигдена су стрепели да су урођеници истребили њихову браћу и сестре, то ће рећи Ескимима, које су звали „огуљенокошци”, али ништа се са сигурношћу није могло закључити, ни тада ни касније.

Што се тиче Естербигдена, он је највероватније дубоко зашао у XVI век, судећи на основу неколико нађених одевних предмета, које су археолози недавно открили на гробљу Херјолфнес, и који су били уобичајени у Норвешкој и на Исланду тек почетком XVI века. У том периоду још нема никаквог сведочанства о пловној вези између Естербигдена и осталог дела света. Аполон Кристенсен је стога уви-

део да последњи сигуран знак живота на Естербигдену потиче из године 1410, када извори на Исланду извештавају о једном венчању у цркви Хвалсе 1408. Тада се Сигрид Бјарнсдатер удала за Торстејна Олафсена. Бројни Исланђани су присуствовали свечаности, и према извору отпловили су натраг за Исланд 1410. У вези са помињањем венчања каже се и то да је један житељ Естербигдена по имену Колгрим спаљен на ломачи 1407, јер је помоћу враџбина завео девојку Стејнун Рафнсдатер, која од тада никад више није успела да поврати здрав разум, те је умрла 1408.

С обзиром да је Естербигден наставио да постоји више од сто година, Аполон Кристенсен се веома чудило да о том периоду нема никаквог сведочанства.

О манастиру којем се брат Сиаран вратио пошто је преписао Аугустиново сведочанство о Исусовом смеху, Аполон Кристенсен је нашао информације у запису који је био написан у Норвешкој, руком Ивара Бордсена. Према њему, постојала су два манастира у Естербигдену, то јест, један мушки на Тетилсфјорду и један женски на Сиглуфјорду (Uunartoqfjorden). О мушком манастиру пише у свом извештају: „Ван овог насеља (тј. Ватсдала) налази се велики манастир, где живе најпослушније могуће душе, посећене св. Улафу и св. Аугустину. Манастир поседује све на дну (фјорда) и све преко пута”. О женском манастиру Бардсен пише: „Мало дубље на фјорду налази се сестрински манастир бенедиктанског реда; поседује све у средишњем делу фјорда и даље до цркве Вагар, која је посвећена св. Улафу Краљу. Црква Вагар поседује сву земљу и фјордове изван; на фјорду има много острва, а манастир и Саборна црква поседују по пола од свега; има много река на острвима, вода је зими таква да се нико не може ни приближити, али лети је таман за купање, и многи је носе кући као лек јер исцељује.”

Археолошка ископавања ових манастира после II светског рата потврдила су да је сестрински манастир у Uunfatroqfjorden-у био далеко највећи, а из извештаја је Аполон Кристенсен сазнао да Uunartoq значи „топао”.

Даље је млади историчар религије сазнао од једног ескимолога са Борнхолма да ако је тачно да је Аугустинов спис дошао у Естербигден, разлог за то би можда могао да буде тај, да је запис требало да се користи у мисионарској колонији међу Ескимима. Тим више јер они једва да би имали поверења у човека који се никада није смејао.

С друге стране, Аполон Кристенсен је нашао само једно сведочанство о томе да су монаси или свештеници преобратили бар неког Ескимита. То је произлазило из књиге *Перлусџирација сџароџа Гренланда или Природословија*, коју је 1741. у Копенхагену написао мисионар Ханс Егеде после боравка на Гренланду, и у којој помиње монаха гренландске крви. Ханс Егеде пише: „Код немецког једног Ауторе-

ма по имену Дитмарум Блефкенијум наиђох тако на извештај о монаху, који је требало да је рођен на Гренланду, и који је са бискупом из истога места требало да отпутује лета господњег 1645. (претпоставља се да треба да стоји 1545.) за Норвешку, а на Исланду да је живео и где је по речима сопственим, лично са њиме поговорио се. Исти тај монах исприповедао је зачудне и необичне ствари о доминиканском манастиру на Гренланду, који се зове Манастир св. Томе, где је у детству свом од родитеља послат да у монаха постане.”

И један други извор, који Ханс Егеде помиње, говори о истом монаху. Реч је о данском капетану по имену Јакоб Хал, који је такође срео гренландског монаха у XVI веку и овако га описао: „Беше широка овална лица, а смеђе боје”.

Аполон Кристенсен је схватио речи Ханса Егедеа тако да је монах био хришћански Еским, и да је на Естербигдену у извесној мери ипак деловала мисионарска колонија, у којој је могло бити прилично вероватно да се прича да је и Исус Христ био човек који се могао смејати.

Исказ Ханса Егедеа при крају књиге о Ескимима оснажио је Аполон Кристенсена у том мишљењу: „Они (Ескимима) морали су да се држе у строгој дисциплини, тако да њихово подругљиво празноверје и њихове лажљиве надрилекарске бајалице из којих долазе зле последице, могу да се искорене и заувек забране”.

„Детињаста и будаласта”, били су Ескимима према Хансу Егедеу, јер је према књизи била реч о томе да се „уразуме”, пре него што би уопште постали „хришћани”.

Аполон Кристенсен је постао убеђен у исправност теорије тек пошто је добио прилику да прочита један дневник у Краљевској библиотеци у Копенхагену. Дневник је био написао свештеник по имену Алберт Топ, који је од 1723. био помоћни свештеник Хансу Егедеу, и коначно могао да води и прву хришћанску колонију ван Готхоба (Nuuk-a), то ће рећи Ниписата. У дневнику Алберт Топ пише на једном месту: „Стари Innuteq ми је говорио да је добро познавао њега, којег ја зовем Исус Христ. Био је, наиме, он тај за кога је отац његовог оца говорио да је једном дошао јашући у велики град, док се смејао од уха до уха. Био је велики Ангакок, и живео је са две прелепе сестре, са којима је увек био задовољан.”

Аполон Кристенсен је с напором успео да поврати дах од узбуђења када је изашао из Краљевске библиотеке и застао усред дивљег саобраћаја Коепнхагена. Обрадован и збуњен лутао је неко време градом. Није било сумње да је нашао разлог због којег је брат Сиаран отпутовао на полуострво Ивераг у потрази за тајним списом, који је Аугустин две стотине година раније написао. Спис је био изабран да би убедио Ескиме да Исус није био само намћор пун озбиљних упутстава, већ живи човек од крви и меса, који је могао и да се смеје. Још

1723. било је Ескимима који су се могли сетити тог човека о коме су хришћански монаси причали његовим прецима. Очеvidно је спис био изгубљен када је напуштен Естербигден, што се вероватно догодило зато што су га у XVI веку напали и опљачкали баскијски или енглески гусари. Један искушеник је о томе известио Нилса Егедеа, сина Ханса Егедеа. У свом дневнику Нилс Егеде наводи и то да се петоро нордијских жена са чопором деце, према искушениковим речима, вратило на Гренланд, последњим нордијским бродом који је отпловио са Естербигдена. Затим су ескимске породице прихватиле жене и децу.

Годину дана после открића, Аполон Кристенсен је отпутовао на Гренланд.

У авиону се десило да је седео поред младе Гренлађанке. Смејала се све време и радовала доласку на Гренланд. Живела је у Данској годинама, али тешко је бити Гренланђанин у Данској.

Мало затим додала је: „Добро знам да је тешко и бити Гренланђанин на Гренланду, ако сте пре тога живели у Данској”.

Рекла је да се зове Нана Егеде и да иде за Nuuk, а Аполон се такође представио.

„Ма да нисте у сродству са Исусом?”, насмејала се .

„А да Ви нисте у сродству са Хансом Егедеом?”, одговори он ведро и насмеја се једнако гласно.

Рекао јој је која је сврха његовог пута и када је све испричао, она је заћутала, гледајући кроз прозор.

„Када сам била мала”, почела је, „желела сам да будем свештеник када порастем. Мислим да је то било зато што сам много волела свештеника у Nuuk-у. Био је један од добрих пријатеља мога оца и мајке. На зиду у његовој радној соби имао је стари украшени дрвени тањир на којем су била урезана два стиха, која сам увек веома волела. Још се сећам једног. „Постојати је исто што и створити радост.”

Седела је у тишини, далека, али ипак рече на крају: „Ако желите да имате та два стиха, радо ћу Вам их послати. То је најлакша ствар на свету, јер их је свештеник записао у моју књигу песама, и ако ми дате адресу, послаћу Вам их.”

Растали су се у Сендре Стремфјорду, одакле је он хеликоптером стигао у Нанорталик на самом југу Гренланда. Гренландски рибар којег је срео испред цркве Бојсена Мелера, пристао је да га сутрадан одведе бродом до рушевина манастира Свети Тома у оближњем Ћетилсфјорду. Или Тасермијуту, како су Гренланђани звали фјорд.

„Шта то једеш?”, упита Данац.

„Ушвац”, насмеја се Гренланђанин.

„И ставиш мало сока од лимуна.”

„Стари гренландски обичај”, насмеја се Гренланђанин.

Све се одиграло веома брзо, и када се Аполон те вечери нашао испод разнобојног неба Нанорталика, било му је тешко да схвати да га је то што је почело у мрачном, влажном подруму у архиву у Даблину, довело чудним путевима који су се одједном подударили, до овог дивног места, на којем управо стоји.

Сунце је исијавало топлоту када су Гренланђанин и он сутрадан дошли до седамдесет километара дугог фјорда. Благи ветар је дувао са запада, и небо је било плаво. Иза врхова планина видео се љубичасти лед из унутрашњости и испаравао, а са свих страна текле су набујале реке одбијајући сунчев сјај, и уливале се у смеђу воду фјорда. Видели су више рушевина нордијског насеља. Биле су зарасле у жбуње, и плавичасто су се сијале у зеленкастом растињу. Људи су уживали у лепом времену на том зеленилу, које се налазило свуда, ту су седело или су га људи у жутим дубоким чизмама косили или су стризали овце, све је било пуно живота. Дуж кућа расло је живописно цвеће.

Када су дошли до манастирских рушевина, Аполон Кристенсен је зашао дубље у фјорд и дуго стајао и гледао у велико стење и ниско обрасло узвишење у крајолику, оно је откривало темељ грађевине. Иза манастира, врхови литица су се успињали к небу, а у подножју две најближе налазио се велики усек где је међу камењем расло мршаво растиње и планински мак.

Успузао се уз косину и на врху нашао велики камен на који је могао да седне. Знојио се па је скинуо јакну, температура је била најмање 25 степени. С места где је седео могао је да види више рушевина нордијских насебина у близини манастира, трава и обрасло камење мирисали су на прошлост, лептири су се ројили свуда, и мало затим опазио је како пропада у меланхолију, све више и више. Са заслепљујућег фјорда чули су се узвици. Није било никаквог разлога да плови још дубље у Ђетилсфјорд. Није му више било потребно ни да види сестрински манастир горе у Uunartoqfjord-у. Видео је довољно. Ако је лето било исто овако топло у време северњачких колонија, онда није никакво чудо што су у Естербигдену живели следећих шест стотина година.

Када је стигао у хотел Ханса Егедеа у Nuuk-у, чекало га је писмо од Нане Егеде. Написала је два стара стиха из своје песничке књиге. Стихови су гласили:

Насмеј се Христе и дај да се врате
Младости моје дани сви
Те дивље игре љубави
Кад сам марио само за Те

Христ женама и мушкарцима даје младост
Он је њен извор осмеха блага
Свако дрво, свака звер њему је драга
Постојати је исто што и створити радост

Испод је написала: „Волим те. Јер чиниш то што говориш, и говориш то што чиниш. Јер волиш и животиње и дрвеће. Јер се лако намејеш. Јер се због тебе осећам као она која бих радо била. Јер пажљиво слушаш оно што говорим. Јер можемо да ћутимо заједно. Јер знаш да лепота долази изнутра.”

Аполон Кристенсен је ћутећи седео са Наниним писмом у руци. Деца су викала испред хотела. Држећи писмо отишао је до прозора и погледао у двориште. Неколико дечака је покушавало да се попне уз вертикални камени зид којим се хотелско двориште завршавало. Сваки пут када се неко од дечака попео на циљ, остали су га поздрављали са одушевљењем. Стајао је тако пред тим призором а онда се нагло окренуо, дошао до телефона, и позвао је.

ВЕЈН ЛУНДБИ (Vagn Lundbye, 1933), огласио се касних шездесетих инспирисан нарацијом Алберта Дама и Алена Роб Гријеа, па је тако почео описом досадног живота једне краве (!) у *Роману* (1968). Секс, смрт и теоријска питања наративне тачке гледишта налазе се у позадини његове прозе. Вејн се окреће миту 1969. године романом *Нико*, о Ендију Ворхолу, користећи пастиш. *Дивни ђубијниши* (Smukke tabere) из 1970. позајмљује наслов од једне песме Леонарда Коена и говори о младом левичару и хипи менталитету. Почетком 1970-их борави у Америци где проучава живот Индијанаца, и о њима пише више путописа, од којих је један, *Индијанско друштво у USA* из 1976, постао уџбеник на катедри за индијанске језике Универзитета у Копенхагену. Лундби је написао петнаестак романа, десетак путописа, десетак књижа есеја, више збирки песама, а и предаје на Универзитету. Одувек је изражавао симпатије за друге културе, ескимску, индијанску, као и за народе Трећег света. Приповедачки продор је начинио 1986. збирком новела *Приче свезнајућеј приповедача* (Alvidende fortællinger). Приредио је антологије индијанске усмене и писане књижевности, нпр. *Индијанска мисао* (Det indianske tanke) 1974. Трилогија о митском животу Данаца, *Повраћајак у Анхолт* (Tilbage til Anholt) 1978, *Киш* (Hvalfisken) 1980. и *Велики ѓраг* (Den store by) 1982, представља еколошки, наративни и митолошки експеримент, који се у форми пастиша бави мистификованом темом, старозаветном причом пророка Јоне. Копенхаген ту узима улогу библијског града Нинаве. Као приповедач, он „маскира традиционалну нарацију у модернистичко рухо”, у свим могућим жанровима од крими-романа, бајки, готских прича, загонетки, као у роману *Палингром, или последњи Колумбов џуш*, из 1991. Препричавајући оно што је „већ хиљаду пута речено”, имајући Карин Бликсен и Борхеса за узоре, Лундби „рециклира религиозне и митске теме поигравајући се са читаочевим осећањем помоћу обрта”. Он брани „креативистички поглед на свет који се гуши у запад-

њачком рационализму”. Ангажован је на заштити носорога, китова и орангутана, а пише и књиге за децу, нпр. *Лунгбијеве басне*, 1994.

Превео са данског ПРЕДРАГ ЦРНКОВИЋ